

1914 aug. 9

Vajda Sándor román nemzetiségi képviselőnek a román nemzetiségi sajtóban is közölt karlsbadi interjúja a bukaresti „Adevărul” munkatársa részére¹

A hazai lapok közlik az alábbi interjút, amelyet dr. Vaida-Voevod adott Karlsbadban az „Adevărul” című újság munkatársának:

– A magyarországi románok — jelentette ki dr. Vaida úr — lelkesen siettek a harci zászlók alá, s ez fényes bizonyítéka a román nép dinasztia iránti bizalmának és hazaszeretetének. S a mai nemzedék fenntartja az ősök hagyományait a megpróbáltatás nehéz óráiban.

– A képviselők, akik a magyar parlamentben a román nemzeti párt programját képviselik — közéjük tartozom én is — a kormánnyal szemben határozott ellenzéki magatartást tanúsítottak, de a hazaszeretetet és a Habsburg-monarchia iránti tántoríthatatlan hitet a párt ápolta szóval és tettel; állandóan agitált a nép soraiban a monarchia és a Hármasszövetség mellett, és propagandát fejtett ki Romániának a Hármasszövetséghez való csatlakozásáért.²

Amikor népünk lelkesen válaszol Őfelsége felhívására, ez kétségtelenül érdeme a román nemzeti párt hazafias tevékenységének is. A közöttünk és a magyarok közötti gyűlölködés meg kell hogy szűnjön most, amikor hála fiaink áldozatainak és a monarchia iránti hitének s a harcban való testvéri együttműködésnek le fogjuk győzni a közös ellenségeket, és biztosítjuk mindnyájunk jövőjét. A külső veszedelemmel szemben az összes nemzetiségeknek egyesülniök kell a dinasztia és a haza iránti szeretetben. A román nép és vezetői teljes mértékben számolnak a veszéllyel, amely nemcsak az egész románságot és a monarchiát veszélyeztetné, hanem az európai kultúrát is a győző Oroszország részéről. Nem akarunk az oroszok vazallusai lenni. Szemben e veszéllyel, a magyarok és a románok közötti politikai és nemzeti ellentét kérdése családi viszályá csökken.

– Milyen magatartást várna Ön a magyarországi románok szempontjából Románia részéről?

– Reméljük, hogy nemsokára Románia is kilép tartózkodásából, s a monarchiával és a Hármasszövetséggel közös ügyet vállal, vagy legalábbis megőrzi baráti semlegességét, mert tragikus lenne, ha a Habsburg-birodalombeli románok és a román királyság a döntő órában különböző táborba tartoznának.

Ha mi, akik a románság felét alkotjuk, harcolunk a monarchiáért, nem engedhető meg, hogy a román királyság közömbös maradjon, vagy éppen fegyvert fogjon Oroszország mellett, vagyis el- lenünk is.

– Mit gondol, mi Románia magatartása, amely az egész románság érdekében következik?

– Nem merészkedem tanácsokat adni Romániának, vagy hogy megállapításokat tegyek, de gondolom, hogy az egész románságnak érdeke a *besszarábiai románok megmentése*,³ ők éppen a mai körülmények között menthetetlenül el vannak veszve, annál inkább Oroszország győzelme esetén.

A Habsburg-birodalombeli románok elég erősek, hogy egymaguk megvédjék nemzeti létüket a monarchia kebelében.

Annak a Romániában elterjedt nézetnek, hogy Franciaországgal győzedelmeskedne a demokrácia, míg Németországgal a reakció, nincs semmi szilárd alapja, mert most nem Franciaország

¹ A közlemény eredeti címe és lelőhelye: *Părerea dep. [utatului] Vaida-Voevod. Un interview* — Vaida-Voevod képv.[iselő] véleménye. Interjú. — *Gazeta Transilvaniei* 1914. júl. 27/aug. 9; 165. sz. 1. l.

² Románia már 1883-ban csatlakozott ugyan a Hármasszövetséghez, de ezt nem hozták nyilvánosságra; így volt lehetséges később is a csatlakozás érdekében kifejtett agitáció.

³ Kiemelés az eredeti szövegben.

győzelméről van szó, amely ez alkalommal mellékszerepet játszik, hanem Oroszország mindenhatóságáról egy győzelem következtében; ebben az esetben egyszerre az egész európai demokráciát és a francia demokráciát leverné a muszka.

E megfontolások alapján, s mert adva van a tény, hogy az Oroszországgal való együttműködés, még győzelem esetén is, ahogy 1878-ban történt, veszélyes lenne a szövetségesekre, mert szolgálataikat háládatlansággal fizetnék meg, azt a reményt táplálom, hogy Románia egészséges helyzetmegítélése, amely a múltban annyiszor megnyilvánult, ezúttal is helyesen fogja érzékelni az egész románság reális politikai érdekeit.

7

Iratok az oroszországi csehszlovák mozgalom 1914–16. évi fejleményeiről

A

[1914 aug.–szept.]

Sz. D. Szazonov volt cári orosz külügyminiszter visszaemlékezései az orosz kormánynak a cseh-szlovák emigráció politikai és katonai szervezkedésével kapcsolatos álláspontjáról¹

... A cseh függetlenség visszaállításának kérdése, magától értetődően, benne volt a többi nemzeti kérdés között, amelyeket Ausztria-Magyarország részvétele az európai háborúban előtérbe tolt. Régi birodalmuk dicső története és ősi nemzeti kultúrájuk, amely érintetlenül fennmaradt három évszázados raboskodásuk ideje alatt, kizárólagos helyzetet teremtett a szláv népek családjában. A cseh nép legkiválóbb vezéreinek és a cseh néptömegeknek megingathatatlan hűsége a szláv ideálok iránt mély tiszteletet ébresztett föl bennünk, oroszokban. Amikor az európai háború folyamán Ausztria ellenfeleinek fontolóra kellett venniük Európa politikai térképének esetleges megváltozását, aminek a Habsburg-monarchia meggyöngyülését vagy végleges összeomlását kellett nyomon követnie, azonnal fölmerült előttünk a cseh birodalom föltámasztásának kérdése. Sem II. Miklós cár számára, sem az én számomra, aki az orosz külpolitika élén álltam, nem létezett világosabb és igazságosabb kérdés Csehország politikai újjászületésénél. Az orosz közvéleménynek ugyanez volt a felfogása. Ez alatt, természetesen, csak a cseh kérdés elvi megoldását értem, más szavakkal, a cseh fajok egyetlen független állami szervezetbe való egyesítését, oly területi határok között, amelyek annak szabad kifejlődését biztosítják. A további precizírozást Oroszország már a cseh nép döntésére bízta, amelynek politikai érettségében nem kételkedett, fönntartva magának a jogot, hogy a kellő pillanatban hathatós segítséget nyújtson a cseh kívánságok megvalósításához.

Nem sokkal a háború kitörése után meglátogatott egy delegáció, amely a cseh nemzeti bizottság tizenegy tagjából állt és kifejtette előttem terveit a jövőre és reményét Oroszország támogatására nézve, e tervek megvalósításával kapcsolatban. Nagyon kellemes volt hallanom a küldöttség kívánságait, amelyekkel szemben őszinte rokonszenvvel viselkedtem. Látogatásuk folyamán a képviselők arra kértek, hogy eszközöljek ki részükre az uralkodónál audienciát, mert személyesen szeretnék feltárni előtte reményeiket. Ezt megelőzőleg Őfelsége egy másik cseh deputációt fogadott a Kremljben, amely azt a vágyát hangoztatta, hogy „Szent Vaclav szabad és független koronája a Románovok koronájának sugaraiban ragyogjon”.

¹ A szövegrészlet leldőhelye: Sz. D. Szazonov: Végzetes évek. Bp., é.n. [1928] 384–387. l. — Szergej Dmitrijevic Szazonov (1861–1927) 1910–1916 között volt orosz külügyminiszter.